

ВЕЛДРУСК РАДНЫ

"Przegląd Wileński"
Uniwersytecka 9

Перыядычная часопісь па самаўрадавым справам нашага краю

РЭДАКЦЫЯ І АДМІНІСТРАЦЫЯ:

WILNO, Zawalna 6-5.
Тэлефон 14-35.

ПАДНІСНАЯ ЦАНА:

За 3 месяцы 2 зл.
1 нумар 50 гр.

АВВЕСТЫ ПА

10363

Сацыяльнае пытаньне ў нашым Краі і самаўрады.*)

У нашым артыкуле папярэдняга нумару было сказана, што народ, яго працоўная энэргія (сіла) — першае і галоўнае багацьце краю, бо толькі яно, а ня што іншае творыць матар'яльны і духоўны дабрабыт краю.

Але-ж кожнаму ясна, што для гэтай працоўнай, творчай энэргіі чалавека павінны існаваць пэўныя матар'яльныя і духоўныя варункі, якія прыныпова робяць магчымай працу гэтай чалавечай энэргіі ў краі.

Польшча, а асабліва яе ўсходнія абшары, належаць да тых маладых краёў, у якіх насяленьне павялічваецца найшпарчэй. Побач з Расеяй, Нямеччынай, Італіяй, Амэрыкай і Японіяй — «чалавечы капітал», які творыць усе іншыя, дае ў Польшчы найвялікшы процант — 1.5%.

Гэта значыць, што ў Польшчы прыбывае людзей, лічучы на 28—30 мільёнаў усяго насяленьня, па 420—450 тысячаў у год. Слушна бачаць у гэтым доказ пачатнай жыцьцёвай сілы народу, залог яго далейшага разьросту і будучыні.

Але-ж з другога боку, нармальна разьвіваючыся гаспадарча, край павінен стаць і плянова падрыхтоўваць для гэтага штогодняга прыплоду новых сілаў суад-

казныя мейсны ў гаспадарчай галіне краю, ствараючы ўсьцяж для іхняе працоўнае энэргіі новыя варштаты працы.

І вось, требаз вялікім сумам сьцьвердзіць, што гэтай жыцьцёвай сіле нясяленьня ня зусім адказвае «гаспадарчая прырода» краю, а перад усім на нашай мнагакутнай вёсцы. Як гэта ня ізіўна, але, ня глядзячы на вялізарныя абшары нашага Краю, пры найменшай ў сярэдний Еўропе гучыні насяленьня, насяленьню гэтаму, а асабліва на вёсцы, робіцца ўсё цяжэй, усе больш не хапае варштатаў працы!..

Гэта значыць, што гаспадарчае разьвіцьце Краю адстае ад прыроднага ўзросту насяленьня.

Прыгледзімся бліжэй, чым гэткае зьявішча пагражае і як знайсці яму рады.

Нармальна ў гаспадарча арганізаваных краёх прамысловае места, разрастаючыся ды разьвіваючы фабрычна-заводзкія асяродкі, вытварае масава, дзсяткі і сотні тысячаў новых гаспадарчых «месцаў», на

АД РЭДАКЦЫІ: На сколькі актуальныя парушаныя ў гэтым артыкуле пытаньні, відаць з таго, што яны былі высунуты на першы плян у Бюджэтай Камісіі Сойму як дакладчыкам па бюджэту Мін. Гандлю і Прам., таварна і Мін. Зям. Рэф. Напісаны раей артыкул ня мог, нажал, назвацца на гэты аўтарыт. галасм

якія выпягвае з вёскі зьлішкі яе насыленьня.

Адначасна на вёсцы амаль што ўсюды на сьвеце пад націскам узросту насыленьня йшло драбленьне буйнай зямельнай ўласнасьці, ствараючай гэтым новыя «гаспадарчыя месцы» і варштаты працы.

Калі-ж гэтыя абодва нармальныя працэсы ў краі чамусьці прыпынены, тады край, а перад усім вёска залішне перацаўняецца насыленьнем і нармальнае сацыяльна-гаспадарчае жыцьцё краю няўхільна выраджаецца. На вёсцы пачынае фарсавана ісьці вельмі гаспадарча шкодна і сацыяльна небясьпечны працэс далейшага раздрабленьня сялянскіх гаспадарак але ўжо шляхам сямейных падзелаў гаспадарак, якія дзеля таго ўсьцяж трацяць свой здаровы гаспадарчы, карысны для краю, характэр і ня могуць даць працы ўсім вольным рукам на вёсцы.

Побач з гэтым разьвіцьцё прамысловасьці ідзе вельмі паволі, адстаючы ад узросту насыленьня. Нашае месца ня толькі не цягне да сябе зьлішкі людзей з вёскі, але, маючы ў сябе звыш 15 проц. сваей работніцкай арміі бяз працы, само адсылае частку яе назад — на вёску!!... Чаму гэта так, мы тутакра падрабязна высьветляць ня будзем. Сьцьвердзім толькі, што адыйграла тутакра і вайна сваю страшэнную ролю, зьніштожыўшы амаль не цалком усе сабраныя вякамі капіталы ў Краі. Адыйграла сваю ролю і палітыка папярэдняе ўлады.

Праўда, да нядаўняга часу існаваў у нас адзін „найлягчэйшы“ спосаб вырашэньня сацыяльнага пытаньня ў Краі, гэта — спосаб выкіданьня зьлішку людзей па-за межы Краю, ці т. зв. — *эміграцыя*.

Але слушна ўсе дасьледчыкі лічуць эміграцыю найгоршым спосабам вырашэньня сацыяльнага пытаньня ў краі.

Бо-ж трэба дадаць, што эміграцыя забірае з краю якраз найлепшыя працоўна-творчыя сілы, асабліва-ж — у апошнія часы, калі ў дадатак урады краі, прымаючых эмігрантаў, ставяць нябывала высокія варункі кандыдатам.

Але, нажаль, у самыя апошнія часы нават і гэты, найгоршы выхад з небясьпечнага палажэньня амаль што цалком зачынены для нашага Краю. Справа ў тым, што амаль ня ўсе эміграцыйныя краі настолькі абмяжавалі сваі «эміграцыйныя

квоты», што гэты спосаб перастае ўжо ратаваць палажэньне. Дамо ў доказ пару забойчых лічбаў, пададзеных нядаўна ў дакладзе д-ра Шаўлеўскага ў Варшаве.

Нямеччына забірала да вайны з абшараў сучаснай Польшчы 600 тысяч сэзонавых работнікаў; цяпер ня ўпускае да сябе больш 50 тыс., ды і імкнецца, як сьцьвярджае даклад, да поўнага зачыненьня граніцы. Эмігранцкая хваля з Польшчы ў Амэрыку прымусова зьменшана апошняй — 855 000 (да вайны) на 150.000 у 1921 г. Цяпер гэта квота яшчэ меншая. Значны рынак для вывазу працоўнай сілы і сацыяльнай небясьпекі з Польшчы дае пакуль што Францыя. Але і тут, кажа дакладчык, „трэба ў кожны мамэнт спадзевацца, што новы прамысловы крызіс адашле ўсіх страціўшых працу эмігрантаў дамоў“ ..

Такім чынам, кажа д-р Шаўлеўскі, „у Польшчы ўсё шчыльней зачынсяецца той «прадахоўны клапан бясьпечнасьці», які праз эміграцыю дае яшчэ пэўны выхад усьцяж грамадзючымся сілам, якія ня могуць быць выкарыстаны ў Краі».

Перацаўняючыся «непатрэбнымі», галоднымі і неспакойнымі элемэнтамі, край ўсе больш робіцца падобным да нейкага, пастаўленага на вагонь, ды наглуха зачыненага начыньня, у якім неабмяжована расьце так зван. «сацыяльнае цісьненьне», пагражаючае няўхільным выбухам, калі ў часе ня будуць прыняты экстранна і плянова патрэбныя меры.

Бо-ж якраз адсутнасьць гэтых мераў у гаспадарчай палітыцы ў нашым Краі і зрабіла тое, што найвялікшае багацьце Краю — працоўная энэргія яго насыленьня ня толькі не спаўняе сваей задачы, ня творыць дабрабыту ў Краі, але, напружна шукаючы працы, ці адвыкаючы ад яе, ператвараецца ў найгоршую небясьпеку для Краю.

Справе гэтай памагчы можа толькі розум, ды супольная праца.

Улада заўсёды мае нахіл «лячыць» гэтую глыбокую сацыяльна-гаспадарчую хваробу *толькі* адміністрацыйна. Розум павінен рапуча перасьцярагчы ад гэтага спакусу залішне лёгкага лячэньня.

Ясна, што добрыя рэзультаты дасьць толькі плянавая, супольна-згодная, прасякнутая поўным даверрам, ды добрай воляй

з абодвух бакоў, прапа ўсіх жывых і творчых сілаў Краю над спыненнем узаканых вышэй глыбокіх духоўных і гаспадары прычынаў хваробы.

І тутакра роля самаўрадаў, як натуральных пасрэднікаў і лічнікаў паміж уладай і насяленьнем, запраўды-ж вялізарная.

У параўменні з урадам, дый ў пэрым кантакце з насяленьнем, самаўрады павінны стаць на чале, захапіць у свае рукі пачын гаспадарчага адраджэння Краю. Меставыя самаўрады павінны прылажыць усе сілы, каб ня толькі тымчасова карміць «публічнымі работамі» свае арміі безработных, але каб пайсці значна далей: праявіць усю актыўнасць у напрамку разбудовы прамысловых асяродкаў Краю, ствараючы гэтым шляхам тысячы новых «месцаў» для злішкаў яго насяленьня.

Вясковыя сялянскія самаўрады, разумеючы бліжэй за ўсіх патрэбы сялянскага жыцця, павінны будучь, паміж іншым, усьцяж напіскаць на ўсе адказныя чынікі дзяржаўнай улады ў кірунку рашучага правядзення так страшэнна запазынішайся зямельнай рэформы. Сваім спакойна-рэчавым аўтарытэтным голасам, бяз злоснай

дэмагогіі, самаўрады павінны ўсьцяж даводзіць, каму трэба, што без стварэння і на вэсцы патрэбнага ліку варштатаў працы ня можа быць ні нармальнага ўздыму працоўнай энэргіі насяленьня, ні падняцця заняпаўшага дабрабыту Краю, ні сталага сацыяльнага ладу і спакою, ні нават трывалага ў ім стану бяспечнасці...

Прычыняючыся актыўна да грунтоўнага вырашэння страшэнна запушчанага да небяспечнага «запалення» сацыяльнай хваробы Краю, самаўрады могуць зрабіць шмат добрага і карыснага для нясяленьня і ў справе эміграцыі.

Самаўрады могуць унесці больш плянновасці, ды парадку ў самы эміграцыйны рух з Краю.

Самаўрады могуць падтрымліваць сталую ды арганізаваную сувязь з асяродкамі краёвых эмігрантаў на чужыне. Бо-ж трэба памятаць заўсёды, якую вялізарную ролю адыйграла эміграцыя ў гісторыі іншых краёў, як Нямеччына, Ірландыя, Літва і інш.; якімі вялізарнымі карысцямі можа пасяля адудзячыць яна роднаму Краю, калі ня страціць з імі кроўнай і духовай сувязі. Няма таго зла, якое добрая воля не магла-б скіраваць на дабро!...

Зьезд у шляхавай справе ў Варшаве.

Польская сучасная улада добра разумее вялізарнае значэнне добрых шляхоў для гаспадарчага і ўсялякага наагул развіцця гаспадарства. Дык у пачатку студыя гэтага году у Варшаве адбыўся першы з'езд у справе урадавых і самаўрадавых шляхоў камунікацый ў Польшчы, сабраўшы каля 1000 дзеячоў у гэтай галіне тэхнічнай культуры краю.

На гэтым «дарожным кангрэсе» было дакладна высветлена вялізарнае значэнне шляхавай справы для суцэльнасці дзяржаўнага жыцця і дабрабыту насяленьня Краю. У сваёй прамове мін. Публічн. Работаў п. Морачэўскі слушна падкрэсьліваў важнасць будавання, ды добрага ўтрымання шасэйных шляхоў у Краі, на што прапанаваў увясці спецыяльны дадатак. «Калі насяленне ўразумела патрэбу добрых дарогаў, казаў ён, дык павінна нясьці пэўныя цяжары; але яны — сторацова аццоцяцца Краю.»

Кангрэс разбіўся на тры камііі: тэхнічна-дарожную, гаспадарча-фінансавую і адміністрацыйна-арганізацыйную.

Першая камісія ў сваіх прапазыцыях слушна высунула побач з справай шасаў і няменш важную, асабліва для нашага беднага Краю, справу грунтоўных шляхоў, «якіх

анатэньне, як драбнейшых заселяючых жылаў ня было дагэтуль прызнавана у-ва усея поўні... Але наагул кангрэс больш цікавіўся культурнымі абшарамі цэнтральнай Польшчы, чым нашым бездарожным Краем, дзе трэба ўсё пачынаць ад самага пачатку... Трэба думаць, што голас нашага Краю вельмі слаба гучэў, ды быў слуханы на кангрэсе. *Зрабіць гэты голас мацнейшым* — як у Краі так сама і ў Варшаве, — адна з важнейшых задачай нашых самаўрадаў. Але гэта задача можа быць вырашана аб'яднанымі самаўрадамі ўсяго нашага Краю. Да вельмі важнай справы гэтага аб'яднання самаўрадаў, прадбачанага і ў Законе 4 11-19г. мы яшчэ вернемся. Цяпер толькі яшчэ раз падкрэсьлім, што бяз гэтага аб'яднання немагчыма будзе ніякая вялікая, пляновая праца па грунтоўнаму палепшанню дарогаў у нашым Краі.

Тэхнічная Камісія прызнала патрэбным залажыць «Дарожна-Дасьледчы Інстытут» — асобную практычна-навуковую установу — якая-б сачыла за поступам шляхавай тэхнікі, выкарыстоўваючы яго для інтэрэсаў Краю.

Гаспадарча-Фінансавая Камісія паміж іншымі важнымі пастановамі прапанавала залажыць «Дарожную Раду», а так сама пакінуць

пасля кангрэсу сталы орган, які-б кіраваў ўсёй шляхавай справай ў Польшчы. Гэта камісія прызнала, што „добрый дарогі — першы і неабходны варунак для павялічэння сельска-гаспадарчай прадукцыі ў Краі, ад чаго будзе залежаць дабрабыт такога пераважна аграрнага земляробскага краю, як Польшча. Запам'ятаем добра гэтыя словы Гаспадарчай Камісіі кангрэсу...

Кангрэс прыняў і быццам некарысную для сялянства пастанову: пакінуць надалей той „дарожны прыгон“, які тасуецца дагэтуль у Польшчы, а асабліва ў нас — часта з вялікай крыўдай ды надужыццямі на мясцох для насялення. Кангрэс матываў сваю пастанову тым, што „у Краі ёсць злішак рабочых рук, а платнічая сіла насялення слабая“...

Нам вельмі цяжка згадзіцца з такой пастановай кангрэсу, крыўдзячай загарантаваную Канстытуцыйнай асабістую годнасць вольнага грамадзяніна Рэчыпаспалітай. Мала таго: мы павінны тутакі сьцьвядзіць, што той закон, на які пазываецца кангрэс наследаваны вольнай Польшкаю Рэспублікай ад даваенных паліцэйскіх манархіяў, якія глядзелі на сялянства, як на „чалавечы матар'ял“, з якім можна рабіць усё, што тодыкі захочаш...

Усе гэтыя „пазасталасць“ у новым рэспубліканскім законадаўстве трэба выкінуць бяз жалю, як старое шкоднае ды агіднае сьмяцьцё, толькі атручваючае атмасферу новага жыцця новага дэмакратычнага ладу... тым больш, што гэтая „дарожная паншчына“, ў канцы канцоў не дае карысці і ў цікавай для нас тутакі шляхавай справе. Бо-ж тымі паліцэйскімі спосабамі,

якія дагэтуль тасуюцца ў нас дзеля „папраўкі дарогаў“, нічога добрага і трывалага ў гэтай галіне ня зроблена ды і ня зробіцца. Трэба ўсю справу паставіць зусім інакш — на адпаведную тэхнічную — з пляновым гаспадарчым ахопам, на што ніколі ня былі ды і ня могуць быць здольнымі паліцэйскія ўлады...

І ў гэтай балючай справе — скасаваньня шляховага прыгону — самаўрады павінны рашуча забраць голас. Толькі — самахоць выяўляная добрая воля самаўрадова арганізаванага насялення здалее першым чынам сьпініць ды скасаваць крыўдны ды абражачны прымус закону, разглядаючага сялянства, як „ніжэйшы, падуладны стан падданых“... Калі самаўрады самі зрабляць пастанову аб неабходнасці ды точным парадку тасаваньня прымуова ўсяго насялення да папраўкі дарогаў, тады абражачны годнасць закон адразу страціць сваю абразьлівасць.

Для тых, хто ня можа ці ня хоча даць свае рукі, хай замест гэтага плаціць гатоўкай ці натурою — матар'ялам. Тады — „прыгон“, стаўшы вольнай ахвярай сведамага грамадзяніна, пакуль што можа астацца. Але — безадкладна трэба апрацоўваць ды тасаваць больш пляновыя, тэхнічна і гаспадарча мэтныя спосабы вырашэння балючай шляхавай справы ў нашым Краі...

Паміж іншымі пастановамі камісіі Адміністрацыйнай кангрэс прыняў пастанову аб тым, каб упраўленьне дзяржаўнымі, ваяводзкімі і паятовымі дарогамі было ададзена ў рукі ваяводзкага самаўрады.

Значэнне мэліарацыі ў нашым краі.

Культурны стан нашых ральнічых варштатаў, а гэтым самым і выданысць аднаго гэктара ў нашым Краі на 50% ніжэй, чым у заходніх ваяводзтвах; у параўнанні-ж з загіраніцаю — суседнімі заходнімі дзяржавамі — яшчэ гарэй, бо розніца дасягае 100 проц.

Нашыя суседзі дасягнулі гэтых вынікаў ня толькі ўпорнаю працаю і выкарыстаннем новых дасягненняў веды ральнічай, але ў першую чаргу правядзеннем магчымых мэліарацыяў у гаспадарцы, даючы гэтым усёй сваёй прадукцыі найлепшыя варункі разьвіцця. Гэта даводзіць, што падставовым чыннікам дабрабыту ў ральнічых дзяржавах былі і далей будуць гаспадарчыя мэліарацыі.

Дасьведчаньне паказвае нам незапрэчна, якія нявычарпанія багальці ляжаць у нашых неабводняных аральных грунтах, неасушаных і кіслых сенажацях, у нашых пасьбішчах і непрадуктыўных дрыгвах. У гэтых ненармальных варунках гадоўля статку і іншай жывёлы дае вельмі блэгія вынікі. Вышэйшыя віды рольных пладоў ня маюць ужытку і ня могуць быць у поўнай меры ўжыты штучныя гнаі. Апрача гэтых ад'емных бакоў ёсць яшчэ шмат слабасцяў на кожным кроку дзеля адсутнасці належнай мэліарацыі. Рацыанальнае выкарыстаньне

мэліарацыі ёсць адзіная пара ўхіліць блэга. Дзякуючы мэліарацыі мы ня толькі паднялі-бы вытворчасць, але падштурхнулі-бы разьвіццё прамысловасці і гандлю праз павялічэнне аб'ёмаў унутранага рынку. Дзеля гэтага сельскагаспадарчая мэліарацыя зьяўляецца праблемаю ня толькі сялян, але роўным чынам прамысловасці і гандлю, — першараднаю дзяржаўнаю праблемаю, якая павінна правадзіцца і падтрымлівацца для агульнае карысці.

Гэтыя блэга можна ўхіліць толькі агульнымі высілкамі земляробаў незалежна ад іх палітычнай ахварбоўкі, упорнаю працаю і самазапамогаю і супрацоўніцтвам. На тэрэне 4 усходніх ваяводзтваў — Віленскага, Наваградзкага, Палескага і Валынскага, аб'ймаючых разгеласць каля 124,000 кв. кілём., маем 4,281,600 гэктараў кіслых лугоў, пасьбішчаў і ня выкарыстаных балотаў. Калі далучым да гэтага каля 1 мільёну гэкт. лясных балотаў, дык атрымаем больш 5 мільёнаў гэктараў, з якіх блэ мэліарацыі немагчыма эксплятаваць.

Якою вялікою шкодаю ў падняцці расьліннай і жывёлавай прадукцыі зьяўляюцца балоты — сведчыць факт, што ў некаторых паветах Палескага ваяводзтва абшар балота складае 65 проц. агульнага абшара павету.

Адсутнасць мэліарацні стала прычынаю слабага насельніцтва ўсходніх ваяводстваў, — на гэтым вялізарным абшары жыве ня больш

4,500,000 чал. Найслабей заселяна Палескае ваяводства — 25 чал. на кв. кіл. Найгусцей заселяныя паветы ўсходніх ваяводстваў лічаць

	Грунт аромы	Лес	Сенажаць	Пасьбішча	Няужываны	Торфяны	Змэліраваны	Даваенныя зборы жыта у q з 1 ha	На 100 кіл. абшару	
									Насяленьня	Пашы
Уск. ваяводства	4,445,200	3,516,800	1,550,300	693,200	2,038,100	1,700,000	60,000	7,8	3,320	2,0

73 чал. на кв. кіл. На гэтых абшарах ёсць толькі 600,000 малых гаспадарак, з якіх 65 проц. маюць больш 4 гэкт., 20 проц. — 4 гэкт. і 15 проц. ад 0—2 гэкт.

Прыведзаныя лічбы выразна твораць за плянавую мэліарацыю і павялічэньне пасяленьня ў мэтах інтэнсыўнейшай гаспадаркі. Павялічэньне інтэнсыўнасці можа ісьці вельмі шпарка, як гэта даводзяць лічбы „Stacji Doświadczalnej uprawy kultur rogowych w Sarnach“ у Палескім ваяводстве. Вось статыстычныя даныя за апошнія годы: і з 1 гэкт. змэліраваных торфавых лугоў і пасьбішчаў атрымана 100 q добрага сена заместа 10 q кіслага, 400 q бульбы, 900 q капусты і г. д.

Пры гэткай выдайнасці з 1 гэкт. ужо 4 гэктаровая гаспадарка можа быць сама здавальняючай, калі толькі будзе вясціся ў кірунку жывёлагадоўлі. Дзея таго, што пасяля здаваленьня мясцовага насяленьня пасяля мэ-

ліарацні ўсходніх ваяводстваў засталася-бы каля 1,500,000 гэкт. для парцэляцыі, дык можна было-бы даць варштаты сельскае працы новым 250,000 семьяў.

На першым месцы па балотнасці стаіць Палескае ваяводства, за тым ідзе Валынскае ў сваёй паўночнай частцы і на трэцім месцы ваяводства Наваградзкае і Віленскае. Дзея гэтага мэліарацыйнага праца ў шырэйшым маштабе распачалася ад Палескага ваяводства. З гэтай мэтай Урадам паклікана да жыцця „Biuro Meljoracyjne“, якое ў гэтым годзе распачне прыгатаваўчую працу і навучныя дасьледаваньні. Заснаваўся „Związek Meljoracyjny Sejmików Ziemi Wschodnich“, закладаюцца „Spółki Wodne“. Рольны Банк атрымаў значныя сумы на мэліарацыйны фонд. Усе гэтыя меры прывядуць бязсумліва да аздаруленьня сельска-гаспадарчых адносінаў у нашым Краі і пазволяць стварыць новыя варштаты працы.

Сельска - гаспадарчы аддзел.

Сельска-гаспадарчая сытуацыя Віленскага ваяводства.

У гаспадарчы Віленскага ваяводства пасяля маёвага перавароту наступіла выразная зьмена на лепшае. У той час, як папярэднія ўрады вялі аднабоку палітыку падтрыманьня вытворчай прамысловасці і абароны места коштам ральніцтва, што ад'емна адбілася на платным балясе Дзяржавы, бо ў істоце Польшча зьяўляецца больш ральніцаю дзяржаваю, чым прамысловаю, — урад Маршалка Пілсудзкага рашуча і цалком зьмяніў папярэдні кірунак гаспадарчай палітыкі, высуваючы на першы плян дэзунг палешаньня платнага балянсу Дзяржавы шляхам узмацненьня ральнічай прадукцыі і роўнага трактаваньня ўсіх гаспадарчых чыннікаў. Дзякуючы гэтаму ў кароткі час была дасягнута раўнавага ў дзяржаўным бюджэце, гандлёвы балянс значна палепшаў, а ўзрост цэнаў на сельска-гаспадарчыя прадукты ўзмоцніў пакупную здольнасць вёскі і павялічыў запатрэбаваньні прадуктаў вытворчай прамысловасці, што ў сваю чаргу ажывіла вытворчую прамысловасць, павялічыла заробкі і зьменшыла безработьце.

Новы кірунак гаспадарчай палітыкі памёвага ўраду вельмі карысна адбіўся на ўсходніх ваяводствах (асабліва Віленскае), якія

ня маюць спрыяючых варункаў для прамысловасці. Для Віленскага ваяводства палітыка папярэдніх урадаў была ўдвойчы забойчая дзея таго, што яго тэрэн найбольш пацярпеў ад вайны і бяз урадавай грашовай запамогі ня мог адбудавацца і стаць здольным для гаспадарчага жыцця.

Ніжэй паданыя лічбавыя даныя найлепш ілюструюць гэтую зьмену гаспадарчай палітыкі ўраду Маршалка Пілсудзкага ў адносінах Віленскага ваяводства ў бок палешаньня, якое магло настаць толькі дзякуючы зьмяшчэньню вялікай роўніцы між цэнамі на прамысловыя і сельска-гаспадарчыя прадукты і ўрадавым пазыкам для ральніцтва. Балянс Віленскага аддзяленьня Дзяржаўнага Рольнага Банку, дзеяльнасьць якога ахапляе ваяводства Віленскае, Наваградзкае і частку Беластоцкага, на 1. I. 1926 г. замыкаўся лічбаю 3.664.500 зл., на 1. I. 1927 г. — 15.236.200 зл. і на 1. I. 1928 г. 30.457.700 зл. Пры гэтым трэба адцяніць, што ўзрост гэтых лічбаў дасягнуты выключна коштам урадавых пазык на мэты, зьвязаныя з ральніцтвам.

Агульная лічба кароткатэрміновых пазык гэтага банку складала: на 1. I. 1926 г. — 1.014.700 зл.,

на 1. I. 1927 г.—3.822.200 зл., і на 1. I. 1928 г. 9.789.900 зл., а доўгатэрміновых: на 1. I. 1927 г. 135.300 зл. і на 1. I. 1928 г.—2.850.000 зл., з іх на Віленскае ваяводства 1.610.000 зл. адначасова падаў пазычковы процант, які ў 1925 г. складаў 18-20 у год. У ліпні 1926 г. процант быў зьменшаны да 12-14% (цяпер максімум складае 11 проц.

Роўным чынам узраслі крэдыты на тасаванья запамогі для пацярпеўшых ад няўраджаю. Для дробнага ральніцтва гэтыя запамогі складалі ў 1925 г. — 375.000 зл., 1926 г. — 865.000 зл. і ў 1927 г.—1.200.000 зл. Большменш у гэтых саадносінах выдаваліся пазыкі і Банкам Краёвага Гаспадарства.

Затым была зьвернута вялікая ўвага на адбудову знішчаных гаспадарак у паласе, па якой праходзіў быўшы расейска-нямецкі фронт, роўным чынам на палешаньне шляхаў. У 1924 г. у прыфрантовай паласе было адбудована толькі 1,7 проц. будынкаў, у 1925 г.—7,5 проц. і ў 1926-7 г. каля 25 проц. разам.

Крэдыты на папраўку шляхаў складалі: у 1924 г. — 432.245 зл., 1925 г. — 634.008 зл., 1926 г.—987.339 зл. і ў 1927 г.—1.170.200 зл. Крэдыты на будову новых шляхаў—у 1924 г.—69.647 зл., 1925 г. — 113.998 зл., 1926 г. — 169.889 зл. і ў 1927 г.—870.000 зл.

Змяніўся і характар працы ў галіне палешаньня аграрнага ўладанья. У той час як раней дзейнасьць земскіх урадаў абмяжоўвалася галоўным чынам парцэляцыяй абшараў, у апошнія два гады галоўная ўвага была скіравана на камасацыю сялянскіх грунтаў (выхад хутары), г. ё. на акцыю, вытвараючую магчымасьць рацыянальнага гаспадараванья.

Сумесна з камасацыяй выразна ўяўніўся ў ральніцтве кірунак жывёлагадоўлі, як найбольш карысны. У параўнаньні з даваенным станам лік жывёлы на тэрэне Віленскага вая-

водства павялічыўся; каней — на 68,4 проц., рагатага статку— 66,5 проц., авец і сьвіней — 7,7 проц. Паводле пярэпісі ад 15 сьнежня 1927 г. на тэрэне Віленскага ваяводства было: каней—245.000 штук рагатага статку—365.000 штук, сьвіней—228.000 штук і авец — 209.000 штук. Лічбавы стан жывёлы зусім здавальняючы, толькі з боку якасьці прымушае жадаць лепшага. І цяпер гэта складае галоўную заботу ўраду.

Але Урад ня можа беспасрэдня ўплываць на палішэньне ральніцтва ў сэнсе ўмешацельства да тэхнічнага боку, бо гэта шкодзілабы асабістай і грамадзкай ініцыятыве. Дзеля гэтага ўрад у разглядань пярэд дасягнуў падкрэсьляную мэту дзякуючы падтрыманьню Віленскага Ральнічага Т-ва і „Związku Kółek“ і ральнічых арганізацыяў, г. ё. інстытуцыяў, якія беспасрэдня ўплываюць на земляробнае сялянства ў сэнсе пашырэння тэхнічнае веды і грамадзкае самаарганізацыі.

Выдаткі ўраду на гэтыя арганізацыйныя складалі: у 1925 г. — 85.535 зл., 1926 г. — 113,340 зл. і ў 1927 г. — 150,440 зл. Дзякуючы гэтаму падтрыманьню лічба малочных каапэратываў, арганізаваных Саюзам „Кулак“ ральнічых, павялічылася з 5 у 1926 г. да 34 у 1927 г. лік „Kółek kontroli obór“ павялічыўся з 1 ў 1926 г. да 7 у 1927 г. Гэтак сама ўзмоцнілася зацікаўленьне „Кулкамі“ ральнічымі сярод насельніцтва. У пачатку 1926 г. „Кулак“ ральнічых было 109 з 6,600 сябрамі. Дзякуючы стараннасьці Ральнічага Т-ва дзяпер ёсьць 27 малочных Каапэратываў і 15 „Kółek kontroli obór“ і адчынілася 5 павятовых аддзяленьняў Т-ва. Аб росьце зацікаўленасьці насельніцтва каапэратывным рухам найлепш сьведчаць наступныя лічбы, паданыя для прэсы Старшынёю Віленскага Рэвізыйнага Саюзу Польскіх Ральнічых Каапэратываў.

	Лік кред. каапэратываў	Лік сяброў	Фонд цэнтр. касаў	Уласныя фонды касаў	Сума пазык
1. I. 1925 г.	6	265	—	6,323	23,184
1. I. 1926 г.	66	10,075	17,822	256,204	834,618
1. I. 1927 г.	96	24,395	32,956	561,262	2,082,445
1. I. 1928 г.	153	61,171	89,352	1,468,604	6,690,327

З вялікаю прыемнасьцю трэба адзначыць хуткі рост ліку малочных каапэратываў Рэвізыйнага Саюзу, якіх у Віленскім і Наваградзкім ваяводствах у 1926 г. было 10, а ў 1927 — 47 і ў бягучым годзе дасягне 100. Гэтыя каапэратывы на тэрэне Віленскага ваяводства вытварылі масла: у 1926 г. — 14,726 кіляграмаў, 1927 г. — 89,816 кіл.

Таксама заўважваецца рост сялянскіх банкаў, г. ё. касаў дробнага крэдыту, абслуговаўчых пераважна дробных ральнікоў. Паводле

даных кіраўніка Віленскага Аддзяленьня Саюзу Польскіх Каапэратываў, стан іх прадстаўляецца ў наступным відзе: (Гл. табл. на ст. 7).

Намераньні ўраду ў кірунку падняцьця вытворчасьці ральніцтва былі падтрыманы тэрыторыяльнымі самаўрадамі. У 1924—25 і 26 г. соймакі вызначылі на ральніцтва ў сярэднім 5 прац. сваіх бюджэтаў, а ў апошнім годзе нават 10 прац.

У лічбах немагчыма акрэсьліць палешаньне гаспадарчага стану дзеля таго, што ў

апошнія тры гады Віленскае ваяводства значна пацярпела ад няўраджаю. Аднак-жа, ня гледзячы на гэта, сярэдняя выдайнасьць з 1 гектару ня рожніца ад выдайнасьці даваеннага часу, а ў адносінах некаторых збожжаў,

як жыта, пшаніцы і бульбы, нават перавысіла. Гэтакім чынам павялічэньне пакупной здольнасьці ральніцтва ўплынула на павялічэньне імпарту прадуктаў з другіх месц, як вугаль, нафта, соль, штучныя гнаі і г. д. Затым выт-

	Лік сялянскіх банкаў	Лік сябраў	Уласны і рэ- зэрвовы фонд	Уклады	Сума пазык
1.I. 1925 г.	17	4,965	181,744	659,763	854,302
1.I. 1926 г.	30	8,263	455,126	765,298	1,489,997
1.I. 1927 г.	30	10,484	647,924	758,373	1,846,205
1.I. 1928 г.	30	14,461	823,754	912,713	3,076,136

варыліся памыслы варункі для абудовы мясцовай прамысловасьці, зьнішчанай вайною, як мясная, папяровая, гарбарская і г. д.

Нарэшце трэба адзначыць, што ажыўленьне гаспадарчага жыцця пабудзіла да працы прыватную і грамадскую ініцыятыву. У апошнія два гады паўстаў шэраг новых ініцыятыў, як т-ва рыбацкае, агароднае, пча-

лінае і ў апошні час льяноне. Гэтым ажыўленьнем гаспадаркі зацікавіўся нават загранічны капітал, прапануючы значныя сумы на будоўлю і эксплёатацыю натуральных багацьцяў Краю. Усе гэтыя факты ясна сьведчаць аб павольным, але сталым палепшаньні гаспадарчага жыцця нашага Краю.

Кармавыя караньплоды.

У папярэднім нумары мы ўказвалі на вялізарную карысьць жывёлагадоўлі ў сельскай гаспадарцы. Але інтэнсыўная жывёлагадоўля патрабуе перабудовы ўсяе сыстэмы сельскае гаспадаркі, найперш пераходу да павялічваньня культуры караньплодаў, як кармавыя буракі, бруква, кармавая морква, турнепс, ня лічачы бульбы, якія за граніцаю зьяўляюцца галоўным кормам статку. Пашырэньне гэтага віду корму жывёлы залежыць у прастай залежнасьці ад стойня разьвіцьця статку і налічча травяной пашы. Але нават і пры давольнай колькасьці апошняй развод кармавых караньплодаў заўсёды аплатацца, як найкарысьнейшы корм для малочнага статку, тым больш, што гэта патрабуе невялікіх абшараў зямлі. Якіх небудзь 100-200 кв. саж. пад караньплоды ня зробіць вялікае рожніцы ў агульным пляне сельскае гаспадаркі, а між тым карысьць будзе вялізарная.

Кожны з гэтых караньплодаў мае сваю вартасьць. Гэтак кармавы бурак удаецца на добра падрыхтаваных, угноеных палетках, на глебах няквасных. Бурак з усіх караньплодаў вымагае лепшай глебы, лепшага дагляду. Затое гэта найбольш каштоўны для жывёлы корм. Апроч таго ўраджаі буракоў пры спрыяючых умовах вялізарныя: ад 1.500 да 3.500 пудоў з гектару. Лепшая адлегласьць паміж радоў 12 вяршкоў, а ў радку паміж расьлінамі 6-8 вяршкоў. Найбольш вядомыя і надаючыся ў нашых умовах сарты „Экендорфскія чырвоныя“ і „Экендорфскія жоўтыя“.

Кармавая бруква павінна ў нас заняць пачэснае месца таму, што лепш удаецца, як буракі. Бруква родзіць і на суглінках і на супясках. На новых пасёлках, вядома, пакуль

неапрацаваны належным парадкам прысядзібныя палаткі, пасья іх добрага ўгнаеньня (увосень) магчыма ў першую чаргу садзіць расадай брукву (12×6 вяршкоў). у палове красавіка трэба на градцы ў зацішку, каля хаты высеяць насеньня бруккі для атрымання расады, якая і высажваецца ў канцы траўня (мая). У першыя два тыдні расада, высаджаная на месцы, вымагае паліўкі і барацьбы са шкоднікамі, але, калі яна прымецца, шпарка пачынае расьці.

Ураджаі бруккі заўсёды больш пэўны, як буракоў, вядома, пры належным даглядзе. З аднаго гектара ад 1.000 да 2.500 пудоў. Гэтыя караньплоды вельмі добра захоўваюцца ўзімку, але, нажаль, нашае сялянства наагул ня ўмее належным парадкам выбіраць і захоўваць. Ня трэба, як часам наглядаецца, скрабаць нажом скурку, ня трэба блізка аж дагалоўкі абразаць націньне. У склепе не павінна быць вышэй 3-4 градусаў цяплыні.

Турнепс і кармавая морква лепш удаюцца на лёгкіх супясках. Морква вельмі каштоўны корм для жывёлы. Лепшы сорт турнепсу „Эстэр-зундаўскі“, кармавой морквы — „белая зялёнагаловая“.

Пры культуры бруккі і буракоў мы зьвяртаем увагу на вельмі каштоўны прыём: на ўжываньне сялітры.

У пачатку чэрвеня, калі расада возьмецца, тады пад кожную расьліну трэба падсыпаць навакол 3-4 грамы парашку салітры з разьлічэньнем, каб гэта было зроблена пад дождж і пасля таго, як расьліны ўжо разьмяркованы (1×26 альбо 8 вяршк.). Належнае ўжываньне сялітры пад караньплоды ў пачатку разьвіцьця росту павінна даць выключна добрыя ўраджаі.

Дзяржаўнае будаўніцтва ў нашым Краі.

Сойм ужо ўхваліў запрапанаваны Міністрам Скарбу закон аб надзвычайным дзяржаўным будаўніцтве. На будаўляныя работы нашага Краю Урад вызначыў больш 13 мільёнаў зл. Да гэтае сумы не ўваходзяць яшчэ гэтыя пазычкі, як запамогі на будову самаўрадавых дарог і мастоў, на будову ўрадавых дарог і мастоў у суме 29 міль. зл.

Будуць выбудаваны новыя будынкі старостваў у Брэслаўлі, Сьвенцянах і Навагрудку за 1½ міль. зл., новыя акружныя суды ў Навагрудку, Пінску і Беластоку за 3,2 міль. зл. і на міравыя суды на тэрыторыі Усход. ваяводстваў — 4.150.000 зл.

Школьныя гмахі будуць выбудаваны ў наступных пунктах: Інстытут анатоміі пры універсітэце Ст. Баторыя ў Вільні—680.000 зл., Тэхнічная школа ў Вільні—1,170,000 зл. Дзяржаўныя гімназіі: Сьвенцянах — 270,000 зл., Лідзе—800,000 зл.

Апрача гэтага будаўляны плян на гэты год прадбачыць: будову дамоў для пастарункаў паліцый, удоўжві граніцы і памешканьні для батальёнаў пагранічнае стражы, на што вызначана больш 4 міль. зл.

Усе гэтыя работы распачнуцца ў гэтым будаўляным сэзоне.

Вялікія асыгнаваньні ў дзяржаўным бюджэце на будову шляхоў у Польшчы.

Урадам супольна з самаўрадамі распрацаваны ў надзвычайным бюджэце Польшчы на 1928—1929 год аддзел, ахвяраваны разбудове шляхоў у Краі.

Вось сьцяг гэтых асыгнаваньняў па Мін. Публічных Работай на шляхі.	
Будова дзяржаўных шляхоў	6.230.000 зл.
Будова сталых пастоў на дзярж. шляхох	5.000.000 „
Каменяломні	2.000.000 „
Запамогі на будову самаўрад. шляхоў	6.770.000 „
Запамогі на будову сталых мастоў на самаўрадавых шляхох	2.000.000 „
Перабудова дзяржаўных шляхоў	9.000.000 „
Усяго на будову шляхоў	31.000.000 зл.

Шкада толькі, што мы ня маем пакуль што дакладных вестак, сколькі з гэтай сумы дастанецца на наш Краі. Апрача таго, на перабудову штучных вадзяных шляхоў (каналаў), на рэгуляцыю пагранічных рэкаў і на зьвязаныя з гэтым мелірацыі (палешаньне грунтаў) асыгнана звыш 5 мільён. злот.

Зразумела ўсе гэта — кропля ў моры таго, што патрэба. Але першы рапучы крок, а галоўнае—у складзе агульна апрацаванага пляну—зроблены. Як ведама, на чале гэтай акцыі стаіць вядомы інжэнер спецыяліст, Міністар Публічн. Работай Марачэўскі, адзін з сумленнейшых людзей у Польшчы, і найбліжэйшы асабісты прыцель марш. Пілсудскага.

Будова шляхоў.

Міністэрства Грамадзкай Працы ў хуткім часе прыступіць да будовы шопы ў ваяводствах: Віленскім, Наваградскім і Палескім. Крэдыты на гэтую мэту ў суме 6 міль. зл. ужо асыгнаны. Пры гэтым трэба адцяніць, што гэта будзе першы выпадак, што гэныя работы будуць зданы выключна фірмам і прадпрыемствам краёвым.

Што рабіць у траўні?

Гаспадару. Спяшыць з засевамі ярыны, садзіць бульбу, сеяць грэчку, а ў канцы месяца проса. У канцы месяца садзіць капусту з расадніка і фляжаваць кармовыя буракі. Ад паловы месяца пачаць прыгатаўляць раллю пад азійныя пасевы. Гной вывязьці пад пазнейшыя пасевы. Канюшына пачынае квітнуць, не адкладваючы касіць. Глядзець, каб статак ня пасьвіўся па маладой канюшыні. Рабочых валоў добра карміць у хляву. Статак выганяць на пасьбішча, а 6 г. рана і прыганяць а той-жа гадзіне вечара. Не дазваляць статку піць ваду з перасыхаючых лужынаў. Стрыгчы авец. У канцы месяца баранаваць бульбу.

Гаспадыні. Сеяць лён і каноплю. Вяліць палатно. Каля паловы месяца садзіць капусту. Садзіць агуркі. Даглядаць за куранятамі, качанятамі, гусянятамі і г. д.

Пчалаюру. Калі пагода не пазваляе вялятаць пчолам з вульля, дык уставіць у вульлі запасныя рамкі з сотамі. Можна пачаць падкармляць вульлі з чарвою, у якіх ёсьць запас мёду. Гэта робіцца дзеля павялічэньня сілы пчол у першай палове месяца. Гэта-самы небясьпечны месяц для пчалаюра, бо часта пчолы гінуць ад голаду. Дык трэба глядзець, каб у іх было ня менш, як 4 ф. мёду. Пчолы трымаць у цяпле. Не дапушчаць разводу трутняў. Умацоўваць вульлі раскладам паміж слабейшымі і моцнымі. Перад гэтым добра было-бы папырскаць вулей часнаком, альбо камфораю наперададні ўвечары. Пчол у вульлі павінна быць у меру. Не дапушчаць, каб дарэмна гінуў воск. Адцяніць усе вылёты.

Самаўрадавая хроніка.

— Ваяводзкі самаўрад. У № 11 „Dziennika Ustaw“ з'явілася разпараджэньне Прэзыдэнта Рэчыпаспалітай аб ўвядзеньні па ўсёй тэрыторыі Польшчы ваяводзкіх радаў і адзелаў а у „Маніторы Польшкі“ ад 20 красавіка зьмешчана выканаўчае разпараджэньне да загаду

п. Прэзыдэнта. На аснове гэтых разпараджэньняў маюць адбыцца выбары ваяводзкіх радаў і адзелаў, як найвышэйшых органаў тэрытарыяльнага самаўрада. Ваяводзкая рада будзе складацца з сяброў павятовых соймаў (кожны соймак дэлегуе аднаго сябру) і местаў.

маючых ўласныя месцавыя самаўрады. Ваяводзкая рада будзе мець дарадчы голас у справах належачых да выключнай кампетэнцыі ваяводаў і ў некаторых справах, якія акрэслены асобнымі распараджэннямі, будзе мець голас рашаючы. Улік апошніх уваходзіць галоўным чынам нагляд над дзейнасцю павятовых соймаў і аддзелаў. Ваяводзкі аддзел будзе выканаўчым органам рады і складаецца з ваяводы, як старшыні, двух фахоўцаў урадоўцаў і трох сябраў, выбраных ваяводзкай радай.

Ваяводзкі аддзел будзе з'яўляцца адначасова вышэйшай інстанцыяй, куды можна будзе апэляваць незадаволенымі паставамі павятовых органаў самаўрады.

— Канфэрэнцыя кіраўнікоў Соймікаў Віленскага Ваяводства. 30 сакавіка ў Вільні ў Ваяводстве пад кіраўніцтвам начальніка самаўрадавага аддзелу п. В. Дваракоўскага, адбылася канфэрэнцыя ў справе разгляду павятовых бюджэтаў, якія ў хуткім часе павінны быць прадстаўлены ў Ваяводстве на зацвярджэнне.

У канфэрэнцыі бралі ўдзел старосты паведаў Віленска-Троцкага, Ашмянскага, Браслаўскага і Пастаўскага, г. ё. тых, бюджэты якіх былі ўжо апрацаваны.

— Даследчальны пункт жывёлагадоўлі пры Ваўкавыскім Сойміку. На паседжанні „Wydziału powiatowego“ Ваўкавыўскага Сойміку 11. II. разглядалася пытанне аб вызначэнні маентку Сьвіслачы на даследчальны гадоўляны пункт. Мэтаю пункту будзе правядзеньне даследчанняў у гадоўлі гаспадарчага інвентару, як напр. кароў, сьвіней, птушак і г. д. Земляробы будуць мець магчымасць карыстацца вынікамі гэтых даследчанняў і набываць расавы статак, гадоўля якога аплацицца ў кліматычных варунках Ваўкавыўскага паведа.

Пункт гэты будзе абслугоўваць ваяводствы Наваградзкае, Віленскае і Беластоцкае.

Пасля дыскусіі „Wydział Powiatowy“ прыняў прэкт бюджэту даследчальнага пункту гадоўлі ў Сьвіслачы на 1928—29 г. на суму 196,619 зл. 50 гр. і ўхваліў зьвярнуцца да міністэрства Земляробства з просьбай аб дзяржаўнай субсыды ў суме 105,664 зл. 50 гр. на пакрыццё бюджэтных выдаткаў на 1927—29 г.

— Сьмерць начальніка Самаўрадавага Аддзелу Вілейскага Ваяводства. 6-га красавіка памёр нач. Самаўрад. Аддзелу Віленскага Ваяводства п. Стэфан Конец.

На мейсца яго памятаецца Ракоўскі — цяперашні заступнік начальніка Бяспечнасці пры Віленскім Ваяводстве.

— Курсы для рэфэрэнтаў Віленскага Ваяводства. У сувязі выданымі ў апошні час загадамі П. Прэзідэнта Рэспублікі ў форме дэкрэтаў і маючых асаўное значэнне ў прымяненні і дзейнасці Адміністрацыйных Уладаў, П. Віленскі Ваявода разаслаў усім Старостам Ваяводства цыркуляр, патрабуючы поўнага аз-

наемлення з гэтымі дэкрэтамі, неабходнымі для ўсіх урадоўцаў, належных для складу агульнай Адміністрацыйнай Улады. З гэтай мэтай пры Ваяводстве будуць зарганізаваны выклады для ўсіх рэфэрэнтаў. Гэтыя самыя курсы адтываюцца і ў Наваградку.

Перад распачацьцем выкладаў у Міністэрстве Унутраніх Спраў будзе зарганізаваны кароткі курс для інструктароў, на які камандаіруюцца 4 высшых урадоўцы з Ваяводстваў.

— Чугуначная лінія паміж Слонімам — Наваградкам і Маладэчнам. Прадстаўнік фірмы, эксплеатуючай Налібоцкую пушчу, злажыў заяву Наваградэкаму Ваяводзе, што фірма гатова ўплаціць на кошты будовы чугункі Слонім—Наваградка—Маладэчна 15 мільёнаў золотых.

Усе кошты на гэтую будову выносяць каля 40 мільёнаў і п. ваявода Бэчковіч у гэтай справе выяжджае да Варшавы, каб абгаварыць з Міністрам Камунікацыі.

— Перабудова лініі Навагрудка—Навальня. У палове мінуўшага месяца Старшыня Віленскай Каляёвай Дырэкцыі п. Сташэўскі разам з вышэйшымі каляёвымі ўрадоўцамі былі на інспэкцыі вузка-калейнай ж.-д. лініі Наваельня-Навагрудка—Любча ў зьвязку з плянаванай перабудовай вузка-калейнай гэтай лініі на шырока-калейную. У гэтай справе п. Сташэўскі меў канфэрэнцыю з Наваградкім Ваяводам п. Бэчковічам.

— Выдаваньне неправідловых засьведчаньняў. Міністэрства Рольных Рэформаў заўважыла, што некаторыя гмінныя ўрады выдаюць, прадугледжаныя законам, пасьведчаньні аб рольных кваліфікацыях лёгкадумна і не паважна для гмінных Урадаў. У зьвязку з гэтым Самаўрадавы Аддзел Віленскага Ваяводства зьвярнуўся да кіраўнікоў аддзелаў павятовых у Вільні, Сьвенцынах, Паставах, Глыбокім, Браслаўлю, Вялейцы, Ашмяне і Маладэчне, каб Урады гэтых гмінаў з патрэбнай стараннасьцю, павагай і адказнасьцю адносіліся да выдаваньня гэтых пасьведчаньняў, на падставе якіх Земскім Урадам прыходзіцца выдаваць сваю паставу аб прызнанні правоў да набываньня грунтаў пры парцэляцыі.

— Звальненьне ад аплаты за тэхнічную работу пры выхадзе на хутары (scalenie gruntów). Міністар Рэформаў Рольных звольніў ад аплаты тэхнічных работаў пры выхадзе на хутары вёсак, паложаных у гмінах: 1) Тумідоўскай—пав. Дзісенскага, 2) Вайстомскай, Вішнеўскай, Іжаньскай і Жодзіскай—пав. Валожынскага і 3) Алькёніцкай—пав. Віленска-Троцкага, але пад варункам, што заявы аб жаданьні выйсьці на хутары будуць паданы ў Земскі Урад не пазьней 1 студня 1930 году.

— Вэтэрынарная станцыя. У хуткім часе ў м-ку Малня Салетнікі адчыніцца гэтак званы фэльшэрска-вэтэрынарны пункт, мэтай якога будзе дапамагаць акалічным сялянам у справе лячэньня хворай жывёлы.

Дыжурны на пункце фэльшар будзе даваць парады на мейсцы ў гадзіны раннія ад 8 да 12, а ад 12 да 4 будзе выяжджаць на мейсцы да хворых.

У наглых выпадках дапамога будзе рабіцца як на мейсцы, так і на выезд і паза гэтымі гадзінамі.

— **Курсы для дарожных старажоў.** З ініцыятывы некаторых павятовых Старостаў, зарганізаваліся курсы для дарожных старажоў і акончыўшыя іх асобы, будуць выконваць абавязкі даглядчыкаў пры пагранічных дарожных работах.

— **Станцыя Молчадзь будзе называцца Міцкевічы.** Адпаведныя Наваградскія Улады ўвайшлі з просьбай да міністра Камунікацыі аб змене назовы на чуг. лініі Ліда — Баранавічы станцыі Молчадзь на Міцкевічы. А гэта дзеля таго, што пры станцыі вёска называецца Міцкевічы.

— **Урухаменьне Віленскіх цагельняў.** У зьвязку з чакаемым вялікім ажыўленьнем у будаўляным сэзоне ўзнавілі працу некалькі віленскіх цагельняў, стаўшы нячыннымі доўгі час. Рэшта ўзновіць працу ў палове траўня. Міністэрства Грамадзкіх работ на распачацьце будаўляных работ асыгнавала 1,200,000 зл.

— **Разбудова Сойміковай бэтанярні ў Нясьвіжу.** Нясьвіжскі Соймік ухваліў атрымаць у „Powszechnym Zakładzie Ubezpieczeń“ пазыку ў суме 30,000 зл. на разбудову бэтанярні, што дасць магчымасьць выдаваць крэдыты набўдкам бэтонных вырабаў. Ухвала гэта была зацьвержана Наваградскім ваяводзтвам 24 красавіка, дзякуючы чаму пазыка будзе рэалізавана ў бліжэйшыя дні.

— **Курсы агнятрывалага будаўніцтва.** 23 красавіка распачаліся ў Наваградку курсы для інструктароў агнятрывалага будаўніцтва, якія працягнуцца тры тыдні.

— **Заснаваньне самахатняе агнёвай стражы.** У м. Міхалішкі Віленска-Троцкага пав. зарганізавалася самахатняе агнёвая стража, якая пастанавіла зьвярнуцца з просьбай да ўладаў аб асыгнаваньні крэдытаў для набўдцы агнёвых прыладаў.

— **Зьезд войтаў Віленска-Троцкага пав.** 28 сакавіка адбыўся ў Вільні пад кіраўніцтвам п. Старасты Віткоўскага зьезд гмінных войтаў Віленска-Троцкага пав. На зьездзе разглядаліся наступныя пытаньні: аб падатках, вядзеньні працы гміннымі ўрадамі і гміннай

гаспадарцы. Нарэшце школьны інспектар за-крануў пытаньне аб будове школаў у павеце.

— **3 Віл.-Троцкага Сойміку.** У пачатку красавіка Віленска-Троцкім Соймікам засталі адчыненыя ў Мэйшаголе, Рудзішках і Бэзданах апякунчыя станцыі над дзяцьмі і маткамі.

Гэткую-ж станцыю маюцца адчыніць пасля святаў і ў Н.-Вялейцы.

— **3 Лідзкага пав. На адбытым у сакавіку паседжаньні Павятовага Сойміку, быў ухвалены бюджэт на 1928—1929 год.**

Бюджэт выносіць суму ў 1 мільён 520 тысячачу злотых. На ральніцтва прадугледжана 250 тысячачу і на справы дарожныя 300 тысячачу злотых.

Аддзел Павятовы Лідзкага Сойміку на клопаты свае аб пажыццэ на ўрухаменьне 7 бэтанярнь атрымаў вестку, што Агульны Саюз Узаемнай Страхоўкі ў Варшаве адпусьціць 50 тысячачу злотых.

Соймік Павятовы распачаў мэльэрацыйныя работы па асушчы Лакудаўскіх балотаў і рэгуляцыйні рэкаў Дзітвы і Рэлясы.

— **3 Дзісьненскага пав. Саюз „Колак“ і Земляробскіх Арганізацыяў абвесьціў 2 конкурсы на ўзгадаваньне (uprawy) лёну і буракоў кармавых (pastewnych).**

Для Дзісьненшчыны гэта мае вялікае значэньне, бо, як ведама, галоўным сьродкам даходу тутэйшага земляроба ёсьць вырабка лёну, а гэтак сама разьвіцьцё млечняў, якія залежаць ад добрай прадукцыі кармавых буракоў.

— **Са Стаўпецкага пав. У бюджэце Павятовага Стаўпецкага Сойміку на 1928—27 г. амаль што ня 40 проп. вызначана на будову дарог, мастоў, бо гэтая справа для ўсяго пав. у ёсьць найбольш балючая.**

У бюджэце на дарожныя выдаткі фігуруюць купля трактара, паравых вяльцаў і, як пачатак, пастаноўляна адбудаваць шпалу на самых рухлівым пункце пав. паміж Стаўбцамі і Сулай.

У справе камунальных прадпрыемстваў прадугледжана пашырэньне цагельні ў Мікалаеўшчыне і бэтанярні ў Сьвержню, бо гэтая справа пойдзе на палягчэньне адбудовы пав. а галоўным чынам самаго мястэчка Стаўбцы, страшэнна зьнішчанага падчас вайны.

Апрача гэтых бюджэтных спраў Соймік у сучасны момэнт чыніць стараньні, каб зьвярнуць сабе, адрэзаньня ад іхняга пав. падчас рэгуляваньня граніцаў, гміны Івенецкую і Волмянскую.

Тутэйшая хроніка.

— **Урачыстае адчыньне акулістычнае клінікі ў Вільні.** У Нядзелью 22 красавіка адбылося ў Вільні ўрачыстае адчыньне акулістычнае (вочнае) клінікі пры ўнівэрсытэце Стэфана Баторыя на Антокалі. На гэта ўрачыстае свята навукі і культуры зьехалася шмат прадстаўнікоў навукі з усёй Польшчы. З Варшавы прыблі міністар асьветы п. Да-

бруцкі і мін. зямельных рэформаў п. Станевіч.

Сярод ганаровых госьцяў былі запрошаны вышэйшыя прадстаўнікі віленскага духавенства ўсіх веравызнаньняў, ваенныя прадстаўнікі, прэзыдэнт места, паслы, сэнатары, прадстаўнікі ўсіх віленскіх урадаў, грамадзкіх арганізацыяў і прэсы.

Ад Беларусаў атрымаў запраосіны і быў

прысутным рэдактар „Грамадзяніна“ і выдавец „Беларускага Раднага“ п. Т. Вернікоўскі.

На чале арганізацыйнага камітэту, кіраваўшага ўрачыстасьцямі, стаяў прафэсар Віленскага Унівэрсытэту, маршалак сэнату п. Шыманскі.

Пасьля набажэнства і асьвяшчэньня клінікі адбылася урачыстая акадэмія, а ўвечары п. ваявода Рачкевіч выдаў банкет для прыбыўшых госьцяў.

Урачыстасьці закончыліся толькі на другі дзень.

— 9-ыя ўгодкі заняцця Вільні. 19 красавіка ў Вільні адбылося ўрачыстае набажэнства ў Віленскім Катэдральным касцёле ў памяць 9-х угодкаў заняцця Вільні.

— Квятчны кірмаш. Традыцыйна на „Jezege“ 23 красавіка квятчны кірмаш у Вільні ў гэтым годзе з прычыны зусім некрасавіковай пагоды выглядаў няўдала. Кветкаў нявідаць было зусім, дый і „публікі“ мала.

— Прызвы навабранцаў 1907 г. 1 траўня распачнецца прызвы навабранцаў 1907 г., затым будуць пакліканы „пабароваў“ камісіяй прызвыўня 1906 і 1905 г., атрымаўшыя пры папярэдніх прызвах катэгорыю „В“.

— Новы „Беларускі Земляробска-Прамысловы Каапэратыўны Банк“ (Вострабрамская 8, кв. 1) пакрыху рухаецца. Пакуль што ідзе запісь сяброў і зборка паў. Пай каштуе 20 золотых. Залажыццалі спадзяюцца, што ў хуткім часе банк пачне функцыянаваць поўнасьцю.

— З'езд т-ва Беларускай Школы ў Наваградку. 25 сакавіка г.г. ў Наваградку адбыўся павятовы з'езд Таварыства Беларускай Школы, на якім была перавыбраная Акружная Управа ў складзе: А. Данілевіч (старшыня), Пронька, Логаш і Волька (сябры).

Пастановы Цэнтральнага Камітэту Беларускай Хрысьціянскай Дэмакратыі. На паседжанні Прэзыдыуму Ц. К. Бел. Хр. Дэмакратыі прынята пастанова далей прытрымлівацца тактыкі апазыцыі да сучаснага ўраду. На гэтым жа паседжаньні арганізаваны сэкратар'ят пасольскае фракцыі Бел. Хр. Дэм, які месціцца на Людвісарскай вул. д. № 1, кв. 19.

Адначасна даручана паслам Карузе і Стэповічу зрабіць заходы перад пракурорскімі ўладамі ў справе арыштаваных сяброў хадэцыі ў зьвязку з прадвыбарнай агітацыяй і вынесена рэзалюцыя памагаць вязьням харчамі.

— Справа сэнатара Рагулі. 24 красавіка ў Віленскім Апэляцыйным Судзе разглядалася справа сэнатара Рагулі, засуджанага Наваградскім Акружным Судом на 2 гады цяжкага вастрогу. Абарона прасіла Суд паклікаць за сьведкаў начальніка Аддзелу Вясьпечнасьці Віленскага ваяводства п. С. Кірткіліса і саветніка гэтага аддзелу п. Я. Ракоўскага. Суд пастанавіў паклікаць гэтых сьведкаў і справу адлажыць.

— Да працэсу „Грамады“. Суд над паслом Тарашкевічам і іншымі перайшоў ужо ў 3-ю стадыю — дапрос сьведкаў ад абвінавач-

ваньня і ад абароны закончыўся. Цяпер Суд разглядае рэчавы матар'ял у свой час знойдзены пры вобыхах у падсудных.

— Вучасьце амэрыканскіх беларусаў ў святкаваньні дзесятых ўгодкаў незалежнасьці Літвы ў Амэрыцы. На банкеце, які быў ладжаны літоўскім грамадзянствам у Чыкага (Амэрыканскія Злучаныя Штаты) быў прысутны між іншымі прадстаўнік Беларускага Нацыянальнага Саюзу гр. Я. Варонка. Апрача таго Беларускі Нацыянальны Саюз выслаў на імя Літоўскага Камітэту павіншавальную тэлеграму.

— Справа рэдактара „Сахі“ грам. Павалковіча. Паслы Беларускага Пасольскага Клюб „Змаганьне“ выступілі перад пракурорскімі ўладамі з інтэрвенцыяй ў справе заарыштаванага перад выбарамі рэдактара сельска-гаспадарчае часопісі „Саха“ гр. Павалковіча.

— Часопісі вучнёўскай моладзі беларускіх гімназіяў. Вучні Радашковіцкай Беларускай Гімназіі выпусьцілі першы нумар вучнёўскай часопісі „Гудок“.

Адначасна вучні Віленскай Гімназіі выпусьцілі другі № часопісі „Васілёк“, які быў сканфіскаваны гімназіяльнымі ўладамі за неадданьне на папярэднюю цэнзуру. Абедазьве часопісі выходзяць на правах рукапісу.

— Новая беларуская кніжка. Выйшла з друку і прадаецца новая беларуская кніжка гр. Ст. Грышкевіча — „Царква, помста, вязьніца“. Цана 1 залаты. Купляць можна ў беларускай кнігарні „Пагоня“, — Завальная вул. № 7. Бунт палітычных вязьняў у Полацку (Сав. Беларусь). У Полацкім вастрозе палітычныя вязьні, дзякуючы благім харчам і адзежы разпачалі галадоўку, а калі вастрожная ўлада пачала гасадаць проціў галадаючых рэпрэсыі, дык паднялі бунт. Аб прабегу бунту і наагул аб самай галадоўцы савецкая прэса маўчыць і дзякуючы гэтаму ня ведама, чым скончылася дэманстрацыя вязьняў.

— Рэдакцыя „Грамадзяніна“ перайшла ў новае памешканьне ў тым-жа доме, але вышэй паверхам.

Адрэс цяпер гэтакі: Wilno, Zawalna, 6 m. 5.

Паштовая экранка.

А. Карпіцкаму — газеты для гуртка „Прасьветы“, як высылаліся так і высылаюцца. Папярэднія даўгі не аплатаюцца.

Я. Цыупею — газету будзем высылаць, але чынам на карэспандэнцыі больш цікава, чым Вы прysłалі. „Досвітку“ засталася мала і высылаем толькі за грошы.

О. Ш. У. С. — Маладэчанскага павету. Карэспандэнцыя аб Л. Божку з Мадноушчыны ня пойдзе. Каму цікава што ен „боўдзіла“ і іншае. Пішыце карэспандэнцыі агульна-грамадзкага характару, а асабістыя дзякуі усім абрыдлі.

А. С. У. Ш. К. — Ваша карэспандэнцыя „Забойства“ будзе зьмешчана ў „Грамадзяніне“.

С. Я. Ц. Н. О. В. І. Ч. — Маладэчанск. пав. Ліст атрымаў газету высылаем. Аб гаспадарчай кнізе — паведамім.

М. С. А. В. І. Ч. — 2 лісты атрымаў. Адназ будзе ў „Грамадзяніне“.

Г. Ш. А. Р. А. В. І. К. — грошы атрымаў. „Грамадзянін“ і „Бел. Радны“ будзе высылацца.

Закон аб павятовым самаўрадзе.

Распараджэнне Гэнэральнага Намісара Усходніх Зямель, як устаў аб павятовым самаўрадзе.

(Dz. U. Z. W. Nr. 90 poz. 1284).

(Працяг, гл. № 1, 2, і 4 „Бел. Радны“).

С) Аб паседжаньнях павятовага Сойміку і яго пастановах.

§ 23. Старшыня Сойміку ёсьць Староста, або яго заступнік.

§ 24. Старшыня склікае павятовы Соймік на паседжаньні:

- 1) Пэрыядычныя—абавязкова 3 разы ў год;
- 2) Надзвычайныя—ў меры сапраўднай патрэбы, або калі гэтага патрабуе павятовы аддзел, або ня менш $\frac{1}{4}$ агульнага ліку сяброў павятовага Сойміку.

§ 25. Для правоўнасьці паседжанья Сойміку звычайнага ці надзвычайнага патрэбна прысутнасьць паловы агульнага ліку сяброў.

Але для правоўнасьці надзвычайнага паседжанья, скліканага з прычынаў асаблівай вагі, як: з прычынаў стыхійнага бедства, або прычынаў, выкліканых вайною, патрэбна ёсьць прысутнасьць $\frac{1}{2}$ агульнага ліку сяброў Сойміку. На патрэбу скліканья такога роду паседжаньяў трэба ў кожным асобным выпадку атрымаць згоду Ваяводы, якая атрымліваецца на прадстаўленьне Старосты.

Для ўхваленья пастановаў аб пазычцы і закладзе маемасьці павятовага самаўрадавага хаўрусу неабходна прысутнасьць прынамсі $\frac{2}{3}$ агульнага ліку сяброў Сойміку.

§ 26. Дзеянны парадак паседжанья Сойміку ўстанаўляе на прапазынку павятовага Аддзелу—Староста. Пункты дзеянага парадку, запрапанаваныя Аддзелам, ня могуць быць выкінуты Старостай, калі яны ня выходзяць за межы кампэтэнцыі Сойміку.

Дзеянны парадак паседжанья можа быць дапоўнены Старостам, або Соймікам, на прапазынку аасобных сяброў.

Разгляд справаў, унесаных на дзеянны парадак пасья рассылкі яго сябрам Сойміку, можа быць адложаны на падставе рашэння Старшыні, да наступнага паседжанья.

§ 27. Праекты ўсялякіх мясцовых статутаў („абавязковыя пастановы“), прынамсі за тыдзень перад разглядам іх павінны быць унесаны Павятовому ўраду, з мэтай абсьледваньня іх праз падляжачых рэфэрэнтаў. Рэфэрэнт адносны павінен быць прысутны на паседжаньні Сойміку ў характары рэчазнаўцы, пры чым мае дарадчы голас. Адсутнасьць рэфэрэнта ня ўстрымоўвае прыняцьця пастановы па дадзенай справе.

§ 28. Паседжаньні Павятовага Сойміку ёсьць яўныя. Аднак на прапазынку Старшыні, або прынамсі $\frac{1}{4}$ прысутных сяброў, Соймік мо-

жа большасьцю $\frac{2}{3}$ галасоў прысутных пастанаўіць аб тайнасьці паседжанья.

Падчас абгаварваньня бюджэту і разгляданья рахункаў павятовага самаўрадавага хаўрусу, паседжаньні павінны быць яўныя.

§ 29. Старшыня мае права выдаліць з салі паседжаньяў кожную асобу з публікі, якая нарушае парадак, а ў выпадку патрэбы—выдаць загад на т аб поўным выдаленьні публікі з залі.

§ 30. Сябра Сойміку за неўласьцівае, або нягоднае з рэгуляінам захаваньне і перашкаджаньне ў нарадах, можа быць выключаны на адно да трох паседжаньяў, аднак ня йначай, як на mocy пастановы Сойміку, прынятай на прапазынку Старшыні большасьцю $\frac{2}{3}$ прысутных сяброў.

§ 31. Калі ў справе, якая абгаварваецца на нарадзе, ёсьць заінтэрасаваны матар'яльна сябра павятовага Сойміку, або яго кроўныя ці сваякі першых трох ступеняў, сябра гэты ня можа быць прысутны пры разгляданьні справы, а такжа і пры галасаваньні па ёй.

§ 32. Сябра Сойміку, які не зьяўляецца на паседжаньні без высьвешчэння здавальваючых прычынаў, тлумачучых няўку—падлягае рэгуляінавай кары ад 50 да 100 зл. Налажэньне кары залежыць ад узнанья Старшыні.

§ 33. Калі адно паседжаньне не адбылося з прычынаў недастачы ліку прысутных сяброў, то наступнае паседжаньне, скліканае з тым самым дзеянным парадкам, ёсьць правоўным незалежна ад прыбўшых сяброў Сойміку, аб чым зазначаецца ў паведамленьні аб паседжаньні.

Сябра Сойміку, які не зьяўляецца на гэтае другое паседжаньне без падачы прычын, якія апраўдваюць яго няўку, падлягае рэгуляінавай кары ад 100 да 1000 марак (злот.). Налажэньне кары залежыць ад узнанья Старшыні.

(Працяг будзе).

БЫТ ЗАБЯСЬПЕЧАНЫ.

СТАЛІЧНЫЯ САМАХОДАВЫЯ КУРСЫ

Г. ПРЫЛІНЬСКАГА

Warszawa, Aleje Jerozolimskie Nr. 27.

Хуткае і грунтоўнае навучаньне.

Апека і памешканьне для прыежджых.

— Курсы фаховыя і аматарскія. —